

Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift

Het *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift*¹ (*NMT*) werd uitgegeven in Utrecht bij L. E. Bosch en Zoon,² een firma die onder die naam actief was van 1839 tot 1875. Ze gaven onder meer de *Utrechtsche Courant* en de *Stadscourant van de Regtzaal*³ uit. Het *NMT* is de voorganger van *Caecilia*⁴ (1844-1944), het langst lopende muziektijdschrift in Nederland en een van Europa's langst bestaande tijdschriften. In de eerste helft van de negentiende eeuw hebben in Nederland slechts een paar algemene muziektijdschriften het licht gezien, maar geen van hen was een lang leven beschoren. Dit waren *Amphion. Een tijdschrift voor vrienden en beoefenaars der toonkunst* (1818-1822), en het *Muzijkaal Tijdschrift* (1836).

Het eerste nummer van het *NMT* verscheen op 15 augustus 1839⁵; het laatste op 1 december 1848. Van augustus 1839 tot december 1839 verscheen het tijdschrift twee keer per maand; in 1840 drie keer per maand; weer twee maal per maand van januari 1841 tot december 1844; en tenslotte van januari 1845 tot december 1848 maandelijks. Het werd steeds in twee kolommen gedrukt en de maat was 22 x 26 cm (groot quarto) tot 1845 en daarna veranderde het in 20 x 30 cm (klein folio). Het aantal bladzijden varieerde van vier tot tien, maar meestal bestond een nummer uit acht pagina's.

De laatste drie jaar van publikatie ontvingen de abonnees van het *NMT* iedere 15e van de maand een gratis bijblad. In 1845 het *Nederlandsch Muzikaal Nieuwsblad*, in 1846 het *Nederlandsch Kunst- en Letterblad*⁶ en de *Spektator* vanaf oktober 1847.⁷

Het doel van het tijdschrift was om:

...onze lezers bekend te stellen met de belangrijkste voorvallen in de kunst, zoowel hier te lande als elders (...) Eene onpartijdige beoordeeling van nieuw uitgekomen compositiën en muzikale werken, zullen wij ons mede ten taak stellen (...) De schrijvers en de uitgevers zullen zoowel als het publiek bij zulke beoordeelingen belang hebben (...) Zonder eenige bijgong-

¹Zie voor een eerdere studie over dit tijdschrift: J. H. Scheltema. *Caecilia, Algemeen muzikaal tijdschrift van Nederland 1844-1893. Beknopte geschiedenis van zijn voorganger het Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift*. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1893.

²Het archief van de uitgever L. E. Bosch en Zoon is niet bewaard gebleven.

³A. M. Ledebuer. *Alphabetische lijst der boekdrukkers, boekverkopers en uitgevers in Noord-Nederland*. Utrecht, Beijers, 1876, p. 22.

⁴Het formaat, de opmaak en de rubrieken van *Caecilia* vertonen sterke overeenkomst met die van het *NMT*.

⁵Op 1 juni 1839 verscheen een gratis proefblad.

⁶Exemplaren van het *Nederlandsch Muzikaal Nieuwsblad* en het *Nederlandsch Kunst- en Letterblad* zijn alleen nog bewaard in de Universiteitsbibliotheek te Utrecht.

⁷In 1848 kon de lezer kiezen uit een abonnement met of zonder de *Spektator*.

merken zal zij trachten het *goede, ware en grondige* en daardoor de kunst zelve te bevorderen.⁸

A. P. F. de Seyff leidde de redactie vanaf het begin tot november 1840 en daarna met dr. F. C. Kist tot september 1841. Kist was hoofdredacteur tot augustus 1844. Er was een korte onderbreking in Kist's hoofdredacteurschap; toen hij van mei tot oktober 1843 door Duitsland reisde, werden zijn redactionele taken tijdelijk waargenomen door Decker Zimmerman. Kist verliet het *NMT* in augustus 1844 en richtte in diezelfde maand *Caecilia* op, door Kemink en Zoon uitgegeven. Van november 1845 tot het eind van het bestaan van het *NMT* was W. J. F. Nieuwenhuijsen hoofdredacteur onder het pseudoniem Ernest van Wachten. Het is niet duidelijk wie het tijdschrift leidde tussen het vertrek van Kist en de komst van Nieuwenhuijsen.

Florentius Cornelis Kist (1796-1863) was opgeleid tot medicus. Na enige jaren in Den Haag gepraktiseerd te hebben als zodanig, wijdde hij zich geheel aan de muziek. Toen hij in 1840 redacteur werd van het *NMT*, verhuisde hij naar Utrecht. Eduard Reeser zegt in zijn boek *Een eeuw Nederlandse muziek 1815-1915*:⁹

...vooral [Kist's] bijdragen van muziekhistorische aard — hoezeer ook compilatorisch van opzet, waarbij hij zijn gegevens aan Fétis ontleende — zijn voor de toen nog onontwikkelde muziekwetenschap in ons land van belang geweest (...) Dat zijn ijdelheid hem vaak parten speelde en aan zijn diepzinnig bedoelde schrifturen¹⁰ (...) soms een opgeblazenheid gaf (...) was een schaduwzijde van zijn karakter.

W. J. F. Nieuwenhuijsen (1818-1869) volgde zijn vader in 1840 op als organist en klokkennist van de Utrechtse Domkerk. Naast zijn redacteurschap van het *NMT* bekleedde hij bestuursposities bij de 'Nederlandsche Koraalvereniging' en bij de 'Vereniging voor Noord-Nederlandsche Muziekgeschiedenis'.¹¹

Gedurende de eerste twee jaren van het tijdschrift was de inhoud nogal wisselend, en bevatte voornamelijk aankondigingen, ingezonden brieven, recensies en verslagen. Daarna ontwikkelde zich een relatief vast patroon. Elk nummer opent dan met artikelen van historische aard, bv. 'De oude koralen'¹² door F. C. Kist, of van meer beschouwende aard, bv. 'De weinige liefde voor de toonkunst, blijkbaar uit de handelingen der

⁸De redactie. 'Inleiding.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift*, Gratis Proefblad (1 juni 1839): 2.

⁹Eduard Reeser. *Een eeuw Nederlandse muziek 1815-1915*. Amsterdam, Querido, 1986, p. 64.

¹⁰Zie bijvoorbeeld, F. C. Kist. 'De invloed van de zangkunst op den mensch.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift*, 3 (1841): 1-2, 9-11, 17-20.

¹¹Tegenwoordig: de 'Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis'.

¹²Zie bijvoorbeeld, F. C. Kist. 'De oude koralen.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 3 (1841): 57-58, 73-75, 99-101.

mensen'¹³ door F. C. Kist, vaak onder het kopje 'Verhandelingen'. Gewoonlijk wordt dit gevolgd door recensies van muziekguitgaven, een biografie en de reguliere rubrieken, waaronder de 'Binnenlandsche Berigten' (Nieuws en verslagen uit het binnenland). De informatie in deze rubriek kwam vaak van correspondenten, die hun bijdragen alleen met hun initialen ondertekenden en niet geïdentificeerd konden worden. Wat de concertverslagen betreft kan men zeggen dat ze nagenoeg het hele land bestrijken. Natuurlijk komen Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht aan bod, maar ook Leiden, Vianen, Dordrecht, Gorinchem, Middelburg en Leeuwarden. De hier besproken concerten zijn meestal orkestraal met verschillende solisten. Ook opera komt aan de orde, uiteraard in recensies uit Den Haag, (het huis van het Théâtre Français), maar ook in die van Amsterdam en natuurlijk de concerten van virtuozen, die ons land bezochten op hun tournee. Van bijzonder belang voor de muziekhistoricus is het grote aantal composities van heden ten dage weinig bekende Nederlandse componisten. De werken van de twee beter bekende componisten uit ons land — Johannes Verhulst en J. B. van Bree — zijn goed vertegenwoordigd. Onderwerpen die in de 'Binnenlandsche berigten' aan de orde komen zijn bijvoorbeeld de verschillende inspanningen van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst om hun organisatie sterker te maken en om een betere muzikale opvoeding voor een grotere doelgroep mogelijk te maken.

De volgende rubriek, 'Buitenlandsche berigten' (Nieuws en verslagen uit het buitenland) is minder uitgebreid en werd van kopij voorzien door correspondenten. De Gewandhausconcerten in Leipzig werden hier regelmatig gerecenseerd. Ook werden bijvoorbeeld de Duitse 'Muziekfeesten' besproken, de grote muziekevenementen, die twee of drie dagen duurden, en waar zowel oratoria's, als vocale en orkestrale concerten te beluisteren waren.

De laatste rubriek — eerst 'Allerlei' genoemd, later 'Feuilleton' en tenslotte 'Muzikaal observatorium' — biedt gemengde nieuwtjes en anekdotes. De informatie uit deze sectie is bijna geheel aan buitenlandse tijdschriften ontleend. De meest geciteerde tijdschriften zijn Duits- en Franstalige tijdschriften zoals *Signale für die musikalische Welt*, *Allgemeine musikalische Zeitung*, *Allgemeine Wiener Musik-Zeitung*, *Berliner musikalische Zeitung*, *Neue Zeitschrift für Musik*, *La France musicale* en *Revue et gazette musicale*.

Ofschoon het *NMT* voor een groot deel gewijd is aan het muziekleven in Nederland, spelen ook de muzikale activiteiten in Duitsland een belangrijke rol in het blad, en in mindere mate de Franse. Een enkele keer is er nieuws uit Engeland. In het *NMT* valt een voorkeur voor de Duitse muzikale smaak te proeven. Een duidelijk voorbeeld hiervan kan men lezen in het artikel van E. Kruger. 'Over de hedendaagsche opera'.¹⁴

¹³Bijvoorbeeld: F. C. Kist. 'De weinige liefde voor de toonkunst, blijkbaar uit de handelingen der menschen.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 4 (1842): 97-98.

¹⁴E. Kruger. 'Over de hedendaagsche opera.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 2 (1840): 29-31, 33-34, 37-39, 45-47.

Gedurende zijn redacteurschap schreef A. P. F. de Seyff (signerend met de Griekse letters δ. Σ.) recensies, alsmede kritische reacties op gezichtspunten gepubliceerd in andere bladen. Hij gebruikte het *NMT* als strijdperk voor diverse meningsverschillen.¹⁵

F. C. Kist schreef gedurende zijn redacteurschap de meerderheid van de belangrijke artikelen van het tijdschrift. Dat waren artikelen met een muziekhistorisch onderwerp (zie voetnoot 12), met een beschouwend karakter (zie voetnoot 13) of met een vraagstelling 'Mag een zanger zich van vrije versierselen bij de voordragt van zangstukken bedienen?'¹⁶ Hij schreef de verslagen van de concerten en van de andere muzikale activiteiten te Utrecht. In 1843 reisde Kist door Duitsland, om het muzikale leven in de verschillende steden te verslaan voor het *NMT*.

J. J. Dodt van Flensburg,¹⁷ 'de verdienstelijke, muziekhistoricus'¹⁸ begon in mei 1843 bij te dragen aan het tijdschrift. Een serie artikelen van bijzonder belang is zijn 'Iets over Gerber en Fétis en de bronnen waaruit ze geput hebben'¹⁹ en gaat over belangrijke componisten en theoretici uit de Renaissance en de Vroeg-Barok.

In oktober 1843 kondigde het tijdschrift de medewerking aan van verscheidene belangrijke Duitse schrijvers over muziek, o.a. Dr. Dehn uit Berlijn, Dr. Becker uit Dresden, alsmede Dr. Brendel en Aloys Fuchs uit Wenen. Hoewel zij elk maar één gesigneerd artikel schreven, is het mogelijk dat ze ook ongesigeneerde bijdragen en nieuws leverden.

In de titelcatalogus is de ondertekening van de auteur vermeld zoals die in het tijdschrift voorkomt; in het register komen de auteurs voor onder de meest volledige, bekende naamsvorm, of zoals ze voorkomen in het tijdschrift. Auteurs gebruikten verschillende ondertekeningen, pseudoniemen en initialen bij het ondertekenen van hun bijdragen. Slechts een enkele kon geïdentificeerd worden:

¹⁵Zie bijvoorbeeld de discussie over de Seyff's artikel: 'Het hoofdbestuur der Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, permanent te Amsterdam gevestigd.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 2 (1840): 105-08.

¹⁶Onder meer: F. C. Kist. 'Mag een zanger zich van vrije versierselen bij de voordragt van zangstukken bedienen?' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 5 (1843): 75-76, 81-84.

¹⁷Dodt van Flensburg verliet met Kist het *NMT* en vertrok naar *Caecilia*.

¹⁸Eduard Reeser. *Een eeuw Nederlandse muziek 1815-1915*. Amsterdam, Querido, 1986, p. 64.

¹⁹J. J. Dodt van Flensburg. 'Iets over Gerber en Fétis en de bronnen waaruit ze geput hebben.' *Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift* 5 (1843): 84-86, 103-04, 120-21, 134-35, 151-52, 168-69, 182-83, 199-200; 6 (1844): 26-27, 55-56, 87-88, 107-08.

Medewerker:

Seyff, A. P. F. de
 Kist, Florentius Cornelis
 Nieuwenhuijsen, W. J. F.
 Mordach, G.
 Redactie

Initialen of pseudoniem:

δ. Σ.
 dr. K. of d' K.
 Ernst van Wachten of E. v. W.
 G. M.
 Red. of De red.

Bij het voorbereiden van deze publikatie zijn voor de jaren 1839-1843 de *NMT* exemplaren van het Haags Gemeentemuseum gebruikt en voor de jaren 1844-1848, die van de Toonkunst Bibliotheek te Amsterdam.

Het tijdschrift publiceerde oorspronkelijk zes getekende portretten en vierentwintig muziekbijlagen, bijna allemaal liederen van Nederlandse componisten. Deze werden apart naar de abonnees gezonden en niet in de tijdschriften afgedrukt. Drie portretten werden in de geïndexeerde tijdschriftexemplaren gevonden. We weten van het bestaan van de andere drie door de handgeschreven index op het *NMT*, van J. H. Scheltema.²⁰ De muziekvoorbeelden zijn, in een album gebonden, te vinden in de Universiteitsbibliotheek te Utrecht. De originele omslagen van het tijdschrift zijn niet bewaard.

Mededeling voor de gebruiker

In de titelcatalogus wordt zowel de originele spelling van het tijdschrift zelf, als de moderne spelling van het redactioneel commentaar gebruikt. In het trefwoordenregister is, wanneer de oude en nieuwe spelling naast elkaar voorkwamen, gekozen voor een trefwoord in de moderne spelling. Men moet o.a. bedacht zijn op verschuivingen van 'c' naar 'k', van 'qu' naar 'kw' en van 'ph' naar 'f'. Dus in de Index zal 'clavier' onder 'klavier' te vinden zijn, 'quartet' onder 'kwartet' en 'philosophie' onder 'filosofie'.

²⁰Handgeschreven kopieën van deze index zijn te vinden in de Toonkunst Bibliotheek en in de bibliotheek van het Haags Gemeentemuseum.